

Wat is de invloed van het gebruik van rijke taal en rijke teksten op de taalvaardigheden van basisschoolleerlingen?

Beantwoord door Illa Carrión Braakman (antwoordspecialist) en Annabel Vaessen (kennismakelaar Kennisrotonde)

11 maart 2024

KR. 2050

Kort antwoord

Rijke taal en rijke teksten zijn authentiek, hebben een gevarieerd woordenaanbod en bevatten woorden die alleen gebruikt worden in specifieke situaties (laagfrequente woorden). Rijke teksten voorlezen en bespreken in de klas kan zorgen voor onder andere een rijkere woordenschat en tekstbegrip bij leerlingen. Ook draagt het integreren van rijke teksten in wereldoriëntatie lessen bij aan woordenschat en tekstbegrip. Verder hangt het vergroten van leesfrequentie en leesmotivatie samen met woordenschat en tekstbegrip.

Antwoord

Definitie rijke taal, rijke teksten en taalvaardigheden

Rijke taal en rijke teksten zijn authentiek, hebben een gevarieerd woordenaanbod en bevatten woorden die alleen gebruikt worden in specifieke situaties (laagfrequente woorden). Ze raken de verbeelding, emotie, interesse of nieuwsgierigheid bij de lezer. Ze staan in contrast met de vaak verarmde taal in schoolmethodes. Authentieke teksten betreffen de echte en onaangepaste teksten van buiten het klaslokaal, zoals kinderboeken en krantenartikelen; geen speciaal ontwikkeld lesmateriaal (Berardo, 2006; May e.a., 2023). In het onderwijs vind je rijke teksten vooral in verhalende boeken en sets van samenhangende teksten, in plaats van korte losse teksten (Van Koeven & Smits, 2021). Boeken bevatten namelijk een rijke context waarin woorden en concepten meermaals terugkomen. Tekstsets bevatten teksten met dezelfde betekenisvolle context en oplopende moeilijkheid.

We doelen in dit antwoord met **taalvaardigheden** op zowel mondeling taalbegrip (bijv. woordenschat) als schriftelijk taalbegrip (bijv. tekstbegrip).

We maken in dit antwoord onderscheid tussen drie manieren waarop leerkrachten rijke taal en rijke teksten kunnen inzetten (Van Koeven & Smits, 2021): (1) rijke teksten voorlezen en er samen over praten, (2) het lezen van rijke teksten activeren, en (3) rijke teksten en rijke taal inbedden in thematische wereldoriëntatie lessen.

Rijke teksten voorlezen en bespreken effectief voor taalvaardigheden

Rijke teksten voorlezen en bespreken kan zorgen voor onder andere een rijkere woordenschat en beter tekstbegrip bij leerlingen (Mol & Bus, 2011; Murphy e.a., 2009; Westbrook e.a., 2019).

Voorlezen aan kinderen die nog niet zelfstandig rijke teksten kunnen lezen, is bij uitstek een effectieve methode om hun woordenschat te vergroten, zowel op school als thuis (Mol & Bus, 2011). Klassikale gesprekken over rijke teksten, zoals boeken of een set van teksten binnen één thema, kunnen het tekstbegrip van bovenbouwleerlingen sterk verhogen (Murphy e.a., 2009). Dit bleek uit een meta-analyse naar 42 studies onder met name leerlingen uit groep 6 tot en met 8. De positieve effecten op tekstbegrip zijn het grootst wanneer niet de kwantiteit, maar de kwaliteit van het groepsgeprek hoog is. Bijvoorbeeld doordat de leerkracht (vervolg)vragen stelt die leerlingen stimuleren om meer kritisch na te denken.

Rijke teksten voorlezen en bespreken ook op langere termijn effectief

Rijke teksten voorlezen en bespreken blijft ook op langere termijn bijdragen aan rijkere taalvaardigheden van basisschoolleerlingen, zo concludeerden enkele studies die leerlingen over meerdere jaren volgden (Dickinson & Portche, 2011; May e.a., 2023).

Een programma waarbij leerlingen hardop voorlezen en de betekenis van nieuwe woorden leren uit groepsinteracties, herhaling en context, draagt over de jaren heen bij aan gestage woordenschatontwikkeling en tekstbegrip. Dit blijkt uit een onderzoek waarbij bijna 9.000 leerlingen drie jaar lang (van groep 4 tot 7) zijn gevolgd (May e.a., 2023). Hoe meer leerkrachten praten over onderwerpen buiten het 'hier en nu' en verdiepende gesprekken met leerlingen voeren over voorgelezen boeken, hoe groter hun woordenschat vijf jaar later (nog steeds) is. Dit blijkt uit een studie waarin 57 leerlingen in groep 1 en opnieuw in groep 6 zijn onderzocht (Dickinson & Porche, 2011).

Een goede kwaliteit van voorlezen en bespreken van rijke teksten

Om bij te dragen aan de taalvaardigheden van leerlingen, is het van belang dat leerkrachten goed geïnformeerd zijn over het belang van voorlezen, boeken bespreken en thema's die zij binnen een gegeven boekencollectie kunnen bespreken. Dit blijkt uit een studie naar scholen met verrijkte klasbibliotheken waarin bijna 500 leerlingen uit groep 1 en 2 met elkaar zijn vergeleken (McGill-Franzen e.a., 1999). In de helft van de klassen was de leerkracht vooraf goed geïnstrueerd en in de andere helft niet. De eerste helft had aan het eind van het schooljaar een grotere passieve woordenschat en betere lees- en schrijfvaardigheden.

Het blijkt ook effectief om interactieve gesprekken te voeren gedurende het gezamenlijk boeklezen en om leerlingen hier zelf initiatief in te laten nemen (Hadley & Dickinson, 2019). Kinderen leren namelijk sneller nieuwe woorden binnen interacties die ze zelf initiëren, dan wanneer de leerkracht deze interacties initieert. Hoewel gezamenlijk boeken lezen goed gesprekken op gang kan brengen, bleek dat deze gesprekken nog vaak gestuurd werden door de leerkracht in plaats van de leerling.

Leerlingen activeren om rijke teksten te lezen hangt samen met ontwikkeling taalvaardigheden

Het activeren van leerlingen om rijke teksten te lezen (door hen vaak te laten lezen en de leesmotivatie te vergroten) hangt samen met onder andere een rijkere woordenschat en beter tekstbegrip.

Leerlingen vaak boeken laten lezen

Hoe vaker leerlingen lezen, hoe beter het tekstbegrip, spelling en mondelinge taalvaardigheden (Allington & McGill-Franzen, 2021; Mol & Bus, 2011). Naarmate leerlingen ouder worden, wordt het verband tussen leesfrequentie en mondelinge taalvaardigheden steeds sterker (Mol & Bus, 2011).

Het lezen van boeken hangt ook samen met hogere scores op de Cito-eindtoets. Dit geldt zowel voor taal als de onderdelen wiskunde, studievoordigheden en wereldoriëntatie. Dit blijkt uit een Nederlandse studie onder 515 groep 8 leerlingen (Kortlever & Lemmens, 2012). Meerdere studies wijzen erop dat de relatie tussen leesfrequentie en leerprestaties waarschijnlijk cyclisch is (Mol & Bus, 2011; Roe e.a., 2001). Kinderen die regelmatig lezen, verbeteren hun tekstbegrip en leren makkelijker uit boeken, waardoor lezen vervolgens gestimuleerd wordt. Omgekeerd geldt dat kinderen die weinig lezen een minder ontwikkeld tekstbegrip hebben, waardoor hun educatieve prestaties verminderen en het lezen nog minder aantrekkelijk wordt.

De leesfrequentie en het tekstbegrip kunnen scholen stimuleren door bijvoorbeeld een verrijkte schoolbibliotheek in te richten en door leerlingen dagelijks minimaal 20 minuten zelfstandig te laten lezen (Block e.a., 2009; Nielen & Bus, 2015).

Leerlingen motiveren om boeken te lezen

Leesmotivatie heeft een sterk positief verband met leesprestaties, blijkt uit een meta-analyse van 99 studies naar kinderen op de peuterspeelzaal tot aan de universiteit (Mol & Bus, 2011). Leerlingen met meer leesmotivatie lezen vaker lange teksten en boeken en ontwikkelen beter tekstbegrip, blijkt onder andere uit een studie waarin basisschoolleerlingen negen jaar lang gevolgd werden (PIRLS, 2016; Torppa e.a., 2019). Motivatie om zelfstandig te lezen (zowel binnen als buiten school) hangt samen met een sterkere ontwikkeling van begrijpend lezen, woordenschat, spelling en grammatica (Krashen, 2004).

Het meeste longitudinale onderzoek lijkt erop te wijzen dat er sprake is van wederkerige effecten (Houtveen e.a., 2019): wanneer leerlingen (intrinsiek) gemotiveerd zijn om te lezen, voorspelt dat hun leesvaardigheid op een later moment en een betere leesvaardigheid resulteert vervolgens weer in een grotere leesmotivatie.

Integratie van rijke teksten in wereldoriëntatie lessen draagt bij aan ontwikkeling taalvaardigheden

Rijke teksten integreren in wereldoriëntatie lessen (aardrijkskunde, geschiedenis, biologie, natuurkunde en/of techniek) draagt bij aan onder andere thema-gebonden woordenschat en tekstbegrip (Hwang e.a., 2022; Kim e.a., 2021; Tyner & Kabourek, 2020). Dit wordt onder meer duidelijk uit een studie naar ruim 5.000 leerlingen in groep 3 en 4 (Kim e.a., 2021). Zij werden onderverdeeld in twee groepen. De eerste

groep kreeg thematische wereldoriëntatielessen waarin lees- en schrijfonderwijs werd ingebed. Binnen deze lessen werden onder meer op interactieve wijze authentieke teksten binnen het thema voorgelezen. De tweede groep kreeg aparte lessen voor wereldoriëntatie, lezen en schrijven. Leerlingen die thematische lessen volgden, hadden een grotere woordenschat binnen de thema's en betere schrijfvaardigheden voor teksten waarin ze hun standpunt duidelijk moesten maken. Het algemene tekstbegrip bleef wel gelijk tussen de twee groepen leerlingen.

Meer lestijd voor wereldoriëntatie gaat op den duur samen met beter tekstbegrip, terwijl dit niet geldt voor meer lestijd voor taalonderwijs (Tyner & Kabourek, 2020). Dit blijkt uit een studie waarin ruim 18.000 kinderen zijn gevolgd van groep 3 tot en met 7. Een mogelijke verklaring hiervoor is het contextrijke, betekenisvolle en talige karakter van wereldoriëntatie lessen.

Geraadpleegde bronnen

- Allington, R. L., & McGill-Franzen, A. M. (2021). Reading volume and reading achievement: A review of recent research. *Reading Research Quarterly*, 56, S231-S238.
- Berardo, S. A. (2006). The use of authentic materials in the teaching of reading. *The Reading Matrix*, 6(2).
- Block, C. C., Parris, S. R., Reed, K. L., Whiteley, C. S., & Cleveland, M. D. (2009). Instructional approaches that significantly increase reading comprehension. *Journal of Educational Psychology*, 101(2), 262.
- Dickinson, D. K., & Porche, M. V. (2011). Relation between language experiences in preschool classrooms and children's kindergarten and fourth-grade language and reading abilities. *Child Development*, 82(3), 870-886.
- Hadley, E. B., & Dickinson, D. K. (2019). Cues for word-learning during shared book-reading and guided play in preschool. *Journal of Child Language*, 46(6), 1202-1227.
- Houtveen, A.A.M. (2018). Goed geletterd. Opbrengsten van het Lectoraat Geletterdheid 2006-2018. Hogeschool Utrecht.
- Hwang, H., Cabell, S. Q., & Joyner, R. E. (2022). Effects of integrated literacy and content-area instruction on vocabulary and comprehension in the elementary years: A meta-analysis. *Scientific Studies of Reading*, 26(3), 223-249.
- Guthrie, J. T., McRae, A., & Klauda, S. L. (2007). Contributions of concept-oriented reading instruction to knowledge about interventions for motivations in reading. *Educational Psychologist*, 42(4), 237-250.
- Kim, J. S., Relyea, J. E., Burkhauser, M. A., Scherer, E., & Rich, P. (2021). Improving elementary grade students' science and social studies vocabulary knowledge depth, reading comprehension, and argumentative writing: A conceptual replication. *Educational Psychology Review*, 1-30.
- Kortlever, D. M. J., & Lemmens, S. J. (2012). Relaties tussen leesgedrag en Cito-scores van kinderen. Tijdschrift voor Communicatiewetenschap, 40(1).

Krashen, S. D. (2004). *The power of reading: Insights from the research*. Bloomsbury Publishing USA.

May, H., Strong, J. Z., & Walpole, S. (2023). [The effects of bookworms literacy curriculum on student achievement in grades 2-5](#). *Scientific Studies of Reading*, 1-24.

McGill-Franzen, A., Allington, R. L., Yokoi, L., & Brooks, G. (1999). Putting books in the classroom seems necessary but not sufficient. *The Journal of Educational Research*, 93(2), 67-74.

Mol, S. E., & Bus, A. G. (2011). To read or not to read: A meta-analysis of print exposure from infancy to early adulthood. *Psychological Bulletin*, 137(2), 267.

Murphy, P. K., Wilkinson, I. A., Soter, A. O., Hennessey, M. N., & Alexander, J. F. (2009). Examining the effects of classroom discussion on students' comprehension of text: A meta-analysis. *Journal of Educational Psychology*, 101(3), 740.

Nielen, T. M. J., & Bus, A. G. (2015). [enriched school libraries: a boost to academic achievement](#). *AERA Open*, 1(4).

Progress in International Reading Literacy Study [PIRLS] (2016). *What makes a good reader: International findings from PIRLS 2016*. TIMSS & PIRLS International Study Center.

Roe, K., Eggermont, S., & Minnebo, J. (2001). Media Use and Academic Achievement: Which Effects? *Communications*, 26(1), 39-57.

Van Koeven, B. H., & Smits, A. E. H. (2022). *Rijke taal: Taaldidactiek voor het basisonderwijs*. Uitgeverij Boom.

Torppa, M., Niemi, P., Vasalampi, K., Lerkkanen, M. K., Tolvanen, A., & Poikkeus, A. M. (2020). Leisure reading (but not any kind) and reading comprehension support each other—A longitudinal study across grades 1 and 9. *Child Development*, 91(3), 876-900.

Tyner, A., & Kabourek, S. (2020). *Social studies instruction and reading comprehension: Evidence from the Early Childhood Longitudinal Study*. Thomas B. Fordham Institute.

Westbrook, J., Sutherland, J., Oakhill, J., & Sullivan, S. (2019). 'Just reading': The impact of a faster pace of reading narratives on the comprehension of poorer adolescent readers in English classrooms. *Literacy*, 53(2), 60-68.

Meer weten?

Kennisrotonde (2018). [Hoe kan taalonderwijs in groep 2 ervoor zorgen dat kinderen goed voorbereid instromen in groep 3?](#)

Kennisrotonde (2019). [Op welke wijze draagt thematisch onderwijs bij aan het behalen van het gewenste taalbeheersingsniveau van leerlingen in groep 4-8?](#)

Onderwijskennis (2022). [Mondeling taalonderwijs: vier aanbevelingen voor de leraar](#).

Over deze vraag

Opgesteld door: Illa Carrión Braakman (antwoordspecialist) en Annabel Vaessen (kennismakelaar Kennisrotonde)

Vraagsteller: Leerkracht po/MT lid

Geraadpleegde expert: Dr. Anneke Smits, lector bij Hogeschool Windesheim en coauteur 'Rijke taal: Taaldidactiek voor het basisonderwijs'

Onderwijssector: Primair onderwijs

Trefwoorden: Rijke taal, rijke teksten, taalvaardigheden

Referentie: Kennisrotonde. (2024). Wat is de invloed van het gebruik van rijke taal en rijke teksten op de taalvaardigheden van basisschoolleerlingen? (KR. 2050)

Dit antwoord is gepubliceerd op [Kennisrotonde.nl](https://kennisrotonde.nl). De Kennisrotonde is samen met NCO en Onderwijskennis een dienst van het NRO.